

Keelefoorum 2015

Birute Klaas-Lang

Tallinn

Eesti keele kasutamine kodule, köögile ja kirikule lisaks kõigis arenenud kultuurkeeles kasutusvaldkondades on tänapäeva eestlasele midagi nii tavapärase, iseenesestmõistetavat, ehk ka igikestvat, mille hoidmine ja väärtustamine võidujooksus Euroopa arenenud riikide hulka ei pruugi meeldegi tulla. Et kuhu see eesti keel ikka kaob ja mis temaga siis ikka juhtub? Eesti keele seisund pole kindlasti viimase saja aasta jooksul olnud nii hea kui praegu. Eesti keel kuulub oma veidi enam kui 1 milj emakeelse kõnelejaga maailma 7000 keele seas ikka sinna suurema kõnelejaskonnaga keelte hulka. Jah, me pole suuruselt just esimese 10 seas, kuid esimese 300 seas küll. Ja tundkem rõõmu selle üle, et ka lisaks miljonile emakeelsele rääkijale kasvab Eestis jõudsalt eesti keele kui teise keele oskus meie muukeelsete eestlaste seas. Tundkem rõõmu selle üle, et igal aastal õpib maailma kolmekümnes ülikoolis tuhat üliõpilast tundma eesti keelt ja kultuuri. Just neist saavad Eesti eestkõnelejad ja Eesti teadmise levitajad. Maailmas on sadakond keelt, milles on võimalik saada täies mahus kõrgharidust. Eesti keel nende seas. Kui mõtiskelda selle üle, mis võiks olla Eesti Vabariigi esimese 100 aasta suurimaid saavutusi, siis selleks on kindlasti emakeelse kõrghariduse välja arendamine. Eesti keel kuulub maailma 50 tehnoloogiliselt enim arenenud keele sekka. Eesti keelt kaitseb põhiseadus ja keeleseadus, eesti keel on Euroopa Liidu ametlik keel koos kõigi sellest tulenevate õiguste ja ka kohustustega. Meil on hooldatud kirjakeel, on elavnenud ka huvi eesti keele vastu kõigis tema variantides, sh suur huvi ka regionaalsete keelekujude vastu.

Keele püsimiseks on vaja seda püsimist tagavat seadusruumi, mis määrab kindlaks, et siin, Euroopa servas asuv maalapike on tõesti maailmas see ainumal koht, kus eesti keel peaks olema eelisseisundis. Keele püsimiseks on vaja seda keelt edasi anda põlvest põlve kodus ja koolis. Kuid kõige olulisem on keelekasutajaskonna soov ja tahe eesti keelt kasutada. Hoiakud ja motivatsioon on tunnustatud tegijad edukas võõrkeeleeõppes. Keelekasutajate hoiakud ja motivatsioon on vaieldamatult ka emakeele kestmisel ääretult olulised. Ehk on siis põhjust mõelda selle üle, kuidas me siin Eestis suhtume eesti keelde.

Kas eesti keel on ikka Eesti asi, meie kõikide asi. Kas eesti keele hea käekäik, kestmine ja arendamine on ainult eesti filoloogide töö ja vastutus või oleme siin kõik kaasvastutajad: mina ja sina, poliitikud ja teadlased, ettevõtjad ja ametnikud. Kas kõrghariduse ja teaduse valdkonnas inglise keele pealetungi laastavate tagajärgede eest hoiatamine eesti kultuurile näitab keeleteadlaste kitsast silmaringi ja mõistmatust, et teadus ongi rahvusvaheline ja akadeemiline maailm peabki kohanema rändlevate üliõpilaste ja teadlaste tõttu ingliskeelse õpetuse ja ka asjaajamisega kõrgkoolides. Kui rahvusülikoolis professorile arvutisse tarkvara installeerijad isegi ei küsi, ehk on soov saada eestikeelset versiooni ja professor avastab, et uus arvuti suhtleb temaga ainult inglise keeles, kas siis peabki sellist suhtumist pidama iseenesest-mõistetavaks ja leppima sellega, et tükike eesti keelt on lähiümbrusest taas kadunud.

Keel püsib arenemisvõimelisena ja kestab kadudeta, kui seda keelt kasutatakse igal võimalikul juhul. Alaväärsustundest ja popsimentaliteedist vaevatud eestlane kardab vist mõelda suurelt ka oma keele kohta. Et on teine selline väike ja raske õppida ja parem juba kiiremas korras mõne suure keele kasutamisele üle minna. Majanduslikust tulemuslikkusest ei saa me eesti keele kasutamist jätkates tõesti rääkida. Kitsalt tulunduslikus mõttes ei saagi nii väikesearvulise kasutajaskonnaga keel konkureerida "maailmakeeltega" võrdsetel alustel. Eesti keele kasutamisele tuleb peale maksta.

Aga ka Eesti riigi ülalpidamine sel moel, et kõik riigi funktsioonid oleksid tagatud, on kallis. Ja ometi me teeme seda. Meil on kampaaniaid, mis kutsuvad üles tarbima Eesti ettevõtjate toodangut, ostma Eestimaist toitu. Ehk on aega ka kampaaniaks Eelista eesti keelt?

Oma veidi murelikule sissejuhatusele vaatamata võin ma siiski kinnitada, et Eesti riik jälgib nüüd juba 15 aastat keelevaldkonna arengut ja panustab eesti keele uurimisse ja arendusse riiklike programmide, rahvusteaduste professuuride toetustega Tartu ülikoolis ja muude tegevustega. 2000. aasta 6. aprillil asutati toonase haridusministri käskkirjaga Euroopa keelteaasta korraldamise Eesti komitee (hilisem Eesti keele-nõukogu), mille üheks ülesandeks sai Eesti keele arendamise strateegia koostamine. Esimene Eesti keele arengukava võeti vastu 2004.a ja järgmine, praegu kehtiv, 2011.a.

Eesti keelenõukogu praegune koosseis kinnitati Vabariigi Valitsuses 2011. aastal ja sinna kuulub keeleteadlasi, ministriumide, ametite ja loomeliitude esindajaid, poliitikuid jt keeleveldkonna heast seisundist hoolivaid inimesi. Tegemist on seega laiapõhjalise koguga, kus kõik liikmed toovad lisaks ekspertteadmistele (ja seda mitte ainult keeleteaduses) kaasa ka sotsiaalse tundlikkuse keeleküsimumustes. Koostöös HTMiga esitab keelenõukogu iga kahe aasta järel valitsusele ülevaate Eesti keele-olukorrast ning eesti keele arengukava ja teiste strateegiliste keelekavade täitmisest.

EKNi liikmetest on käesoleva vahearuaude autoriteks TTÜ küberneetika instituudi vanemteadur **Tanel Alumäe**, ajakirja Akadeemia peatoimetaja **Toomas Kiho**, Emakeele Seltsi esimees TÜ professor **Helle Metslang**, TÜ professor **Karl Pajusalu**, EKI peakeelekorraldaja-vanemteadur **Peeter Päll**, Riigikogu ja Eesti Kirjanike Liidu liige **Paul-Eerik Rummo**, Eesti Kirjandusmuuseumi direktor TÜ professor **Urmas Sutrop**, keeleinspeksiooni peadirektor **Ilmar Tomusk**, kultuuriministeeriumi kirjandusnõunik **Asta Trummel**, Keelehooldekeskuse projektijuht **Jüri Valge**, TLÜ professor **Anna Verschik**, EKI vanemteadur TLÜ dotsent **Jüri Viikberg**, Göttingeni ülikooli professor **Eberhard Winkler** ja siinkõneleja: Tartu ülikooli ja Helsingi ülikooli professor **Birute Klaas-Lang**.

Aastate 2013 - 2014 vahearuanne on värskelt trükist ilmunud, kõigile siinviibijatele välja jagatud ja ka internetis HTMi koduleheküljel kättesaadav. Keelenõukogu tänab Haridus- ja Teadusministeeriumi igakülgse abi eest vahearuaude koostamisel ja EKSAt kiire trükitöö korraldamise eest.

Oma struktuurilt jälgib aruanne arengukava, käsitledes kõiki eesti keele peamisi valdkondi: eesti keelekorraldust, eesti keele uurimist ja keelekogusid, keeletehnoloogilist tuge, eestikeelset üldharidust, eesti keelt muukeelses üldhariduses, kutseharidusõpilaste eesti keele oskust, eesti keelt teaduses ja kõrghariduses, eesti keele piirkondlikke erikujusid, väliseestlaste keelt, keeleliste erivajadustega inimeste keelekasutust, eesti keelt teiste keelte kontekstis ja rahvusvahelist esindatust, keeleseaduse täitmise järelevalvet ja keeleteavitust.

Tänapäevastelt strateegilistelt dokumentidelt ja eelkõige nendest lähtuvatelt tegevuskavadelt eeldatakse suhteliselt lühikese aja jooksul mõõdetavate tulemuste saavutamist, mis peaksid valdkonna või organisatsiooni viima uuele tasemele. Keele arendamise strateegilisel planeerimisel on selliste mõõdikute (indikaatorite) välja toomine raske ja üleilmastumisprotsessis võib eesti keele alal edasiminekuks defineerida pigem seniste positsioonide säilitamist näiteks inglise keele pealetungi silmas pidades. Siiski on nii arengukavas kui ka vahearuandes iga meede varustatud mõõdikuga, mis peaks siis näitama edusamme nimetatud valdkonnas. EKN palub siiski nendes mõõdikutesse suhtuda kriitiliselt – kõik, mis on tähtis, pole alati mõõdetav. Ja teisalt – kõik, mis on mõõdetav, ei pruugi alati olla tähtis.

EKA on ühelt poolt Eesti riigile oluline dokument, käsitledes meie rahvusliku ja riikliku identiteedi aluse, eesti keele säilimist ja arengut soodustava keskkonna loomist. Teisalt on Eesti keelevaldkonna planeerimine pärinud ka rahvusvahelist tähelepanu, millele on kaasa aidanud strateegiliste dokumentide tõlked inglise, vene, soome ja ungari keelde. Eesti keelevaldkonna arendamispeamõtteid ja tegevusi on tutvustatud paljudel rahvusvahelistel kokkusaamistel. On väga hea meel, et foorumil analüüsib Eesti keelepoliitikat Göttingeni ülikooli professor, Tartu ülikooli audoktor Cornelius Hasselblatt, kes asetab Eesti keelevaldkonna arendamise rahvusvahelisse konteksti.

Strateegilistes arengukavades ette nähtud ja kokku lepitud tegevuste elluviimiseks on loomulikult vaja vahendeid. Seetõttu on äärmiselt oluline, et arengukavad ja riigi eelarve kujundamine oleksid omavahel kooskõlas. Suurepärastest visioonidest, ambitsioonikatest eesmärkidest ja hoolikalt läbi mõeldud tegevuskavadest pole tegelikult suurt kasu midagi, kui riigil ei ole võimalik neid ellu viia. Side keelevaldkonna rahastamise ja arengukavade vahel on selgelt olemas: nii eelmine kui ka praegu kehtiv arengukava on ka Haridus- ja Teadusministeeriumi keelevaldkonna eelarve planeerimise aluseks. Eraldi on rahastamist leidnud ka riiklikud programmid. Euroopa kontekstis on eriti tähelepanuväärne Eestikeelsete kõrgkooliõpikute programm, mis käib oma teist kehtivusaega ja mille abil on juba kirjastatud üle 50 eestikeelse kõrgkooliõpiku ja seda tööpoolest väga erinevate õppekavadega seonduvalt. Näiteks sel aastal valmivad õpikud, mis käsitlevad statistikat, kaasaegne tootmist, gerontoloogiat, randade ehitust ja arengut,

loomade heaolu, veiste sigimist, rahvusvahelisi suhteid, sotsiaalteaduste uurimismeetodeid, muusikateooriat, sotsiaal- ja kultuuriantropoloogiat.

Eesti keele arendamiseks ette nähtud tegevusi rahastatakse riigi ja kohalike omavalitsuste eelarvete, ülikoolide ja teadusasutuste, riiklike programmide, mitmesuguste fondide ja sihtasutuste, grantide, sihtotstarbeliste eraldiste ning eri ametkondade eelarvete kaudu.

EKA elluviimine on 2013. ja 2014. aastal olnud üldjoontes kavandatule vastav. Piiratud aeg ei luba mul siin välja tuua kõiki vahearuandes esitatud saavutusi ja vajakajäämisi. Ehk nopin siiski mõned näited välja:

Kõikide meetmete pidevaid ülesandeid on täidetud, on lahendatud ka mitmed konkreetset ülesanded: ilmunud on õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013, on võetud kasutusele keeletehnoloogilisi rakendusi, eesti keele, sugulaskeelte ja üldkeeleteaduse alal lisandus Tartu ülikoolis ja Tallinna ülikoolis 20 uut doktorit, keelevaldkonna massiüritustesse on kaasatud rohkesti koolinoori, keelekümbelus ning lõimitud aine- ja keeleõpe on üha populaarsem, oluliselt on suurenenud eestikeelseid artikleid avaldavate kõrgetasemeliste teadusväljaannete arv, alustatud on eesti keele tasemeeksamitega teistes riikides, olulisemad eesti keele sõnaraamatud on veebis kätte saadavad, on koostatud eesti viipekeele – eesti keele veebisõnastik, võõrkeele riigieksam on nüüdsest gümnaasiumi lõpetajatele kohustuslik jne.

Saavutatu kõrval on siiski valdkondi ja ülesandeid, mille täitmisel ilmnenud probleemidele juhtis tähelepanu ka kaks aastat tagasi koostatud vahearuanne: huvi eesti keele õpetaja elukutse vastu on leige, peamiselt venekeelse elanikkonnaga piirkondades, eriti Ida-Virumaal, on õppurite motivatsioon õppida eesti keelt madal, võimalused seda igapäevaelus kasutada väiksed, valdavalt vene keeles õppivate kutseõppijate eesti keele oskus on nõrk ja paljudel juhtudel ei ole ameti omandanud noored suutelised oma tööülesandeid eestikeelses töökeskkonnas täitma, järjekindlalt kasvab kõrghariduses ingliskeelse õppe osakaal, mille tagajärjel on eesti keel mõnel alal kaotamas õppe- ja teaduskeele rolli, vaatamata jõupingutustele nii riigi kui ka kohalikul tasandil jätkub murdekeele taandumine argikasutusest, viipekeele spetsialistide (sh viipetõlkide) arv ei ole piisav kõigi vajalike tegevuste algatamiseks ja läbiviimiseks, eesti keele ja kultuuri

õpetuskohtade arv välisülikoolides on langenud, keele-tehnoloogiliste rakenduste kättesaadavamaks tegemine takerdub rahaliste raskuste taha, mitu keelealaste õigusaktide aspekti vajavad poliitilist tahet lahenduste otsimisel.

Nimetatud probleemide lahendamiseks on vahearuanes toodud meetmetega seotud, aga ka meetmete ülesed soovitused, mis peaksid soodustama EKA eesmärkide saavutamist.

Arengukavas sõnastatud eesmärkide saavutamiseks määratles keelenõukogu **keelevaldkonna sõlmprobleemid** ja otsustas lisaks iga kahe aasta tagant toimuvatele seiretele ja foorumitele arutada koos ekspertidega neid sõlmprobleeme oma seminaridel. Arutelule lisaks on olnud eesmärgiks pakkuda välja ka soovitused, kuidas tekkinud eesteid (ehk siis ees olevaid takistusi) ületada. Keelenõukogu soovis seminaridega tuua keeleküsimused laiemal arutelu objektiks. Meediahuvi on sõltunud teemast. Siinkohal ongi sobilik tänada meie aktiivseid teavitusp partnereid – ERR, ajalehte Sirp, Õpetajate Lehte, Eesti Päevalehte ja Postimeest. Viimane annab oma otseülekandega veebis võimaluse ka tänaseid arutelusid jälgida..

Kui eelmisel perioodil (2011-2012) tõi EKN tähelepanu keskpunkti üldharidusega seonduva – nii eestikeelse kui ka venekeelse kooli ning lisaks sellele käsitlesime eesti keele uurimist ja eesti keelt teaduses, siis 2013 - 2014 pööras keelenõukogu oma seminarides tähelepanu neljale olulisele teemale. Need olid **eestikeelse kõrghariduse kestmine, keelekorraldus, eesti keel Euroopa Liidu ametliku keelena ja eesti keel rändetemaatikas**. Neist kõrgharidus ja ränne on käsitluse ajast tänaseks veelgi oma aktuaalsust kasvanud: esimene seonduv selgelt kõrghariduse ja teaduse reformiplaanide, teine pagulastemaatika ja demograafiliste stsenaariumitega.

Kõrghariduse keele probleeme arutasime 21. veebruaril 2013 Tartu Ülikoolis toimunud seminaril, milles osalesid kõrgkoolide, Rektore Nõukogu, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Üliõpilaskondade Liidu, akadeemilise üldsuse ja ajakirjanduse esindajad. Ka vahearuanes on kõrgharidusele pööratud väga palju tähelepanu. Selle meetme ettepanekute arv on eriti suur.

Kui rääkida kõrghariduse keelest Eestis, siis kõik arutlejad on alati samas lähtepositsioonis: Eesti keele- ja kultuuriruumi kestlikkuse oluline tagatis on eestikeelse

kõrghariduse olemasolu; samas eeldab tänapäevane rahvusvahelisel tasemel kõrgharidus inglise keele ulatuslikku kasutamist niihästi teadus- kui ka õppetöös. Need kaks tingimust suunavad meid otsima eri õppe- ja teaduskeelte kasutamises tasakaalu ja sünergia, mis tagaks Eestis nii parima tasemega kõrghariduse kui ka eesti keele jätkuva funktsionaalsuse kõigil haridusastmel. Kuidas siis seda tasakaalu saavutada? Keelenõukogu ettepanek on seadustada eestikeelne õpe bakalaureuseastmes igal õppekaval ja magistriõppes igal õppesuunal. Selleks tuleb aga otsustada, mida eestikeelse bakalaureuseõppe säilitamine tegelikkuses tähendab (eesti- ja muukeelse õppe osakaal bakalaureuseõppe õppekavades, muukeelsete bakalaureusekavade võimalikkus jms küsimused). Keelenõukogu teeb ettepaneku töötada koostöös ülikoolide, poliitiliste jõudude ja avalikkusega välja konsensuslik lahendus eesti ja inglise keele tasakaalustatud ja kestlikuks funktsioneerimiseks kõrghariduses ja teaduses. Alustada tuleks sellest, et kaardistada kõrghariduse keelsuse ja sellega kaasnev probleemide ring, sh poliitiliste ning ühiskondlike tahkude kirjeldamiseks ja analüüsimiseks.

Rahvusvahelisele kogemusele tuginedes tõdeb keelenõukogu, et väga suur osa teadustööst ja doktoritöödest kirjutatakse inglise keeles, seejuures paljudel aladel kõik tööd. Teadus on kindlasti rahvusvaheline ja oma teadustulemuste esitlemine võõrkeeles on iseenesestmõistetav. Samas on teadusalade eestikeelseks funktsioneerimiseks üldhariduses ja bakalaureuseõppes vaja, et eesti keeles oleks olemas ala nüüdisaegne terminoloogia, samuti teadustulemuste ülevaated. Seetõttu leiab keelenõukogu, et kõigis teaduse ja kõrghariduse valdkondades tuleb igati toetada valdkonna arengu ja saavutatud teadustulemuste tutvustamist ka eesti keeles, arendades sihipäraselt eestikeelset teadusterminoloogiat; tagades, et võõrkeelsete doktoritööde eestikeelne kokkuvõte oleks vastava valdkonna teadusartikli mahus; tagades eestikeelsete kõrgkooliõpikute tasuta kättesaadavus digitaalsel kujul. Ühtlasi on vaja luua tingimused, mis motiveeriksid teadlasi senisest intensiivsemalt populariseerima oma valdkonna teadustulemusi eesti keeles. Kui rahvusprofessoride töö ja tulemuslikkuse hindamiseks tuleb ainult üles lugeda oma ingliskeelsed publikatsioonid ja anda ingliskeelne lühiülevaade oma teadustööst, siis siin on midagi väga nihkes.

Tasakaal kõrghariduse keelsuses ei tähenda muidugi seda, et Eesti ülikoolid peaksid andma vaid eestikeelset õpetust. Keelenõukogu peab kindlasti vajalikuks toetada mitmekeelsust kõrgkoolides, tugevdades oluliselt keelelisi tugitegevusi: nt võõrkeelse teabe olemasolu ja eesti keele õpet välisõppejõudude ja –üliõpilaste sujuvamaks lõimimiseks eesti kõrgharidus- ja elukeskkonda; teisalt kindlasti ka erialase inglise või muu keele õpet eesti üliõpilastele, õppejõududele ja tugistruktuuri töötajatele.

Keelenõukogu soovitab ühtlasi: algatada eesti kirjakeele täiendusõppe süsteem välismaal keskhariduse saanud eesti emakeelt kõnelevatele üliõpilastele; motiveerida õppejõude pöörama tähelepanu õppetöö keelele: lülitada üliõpilaste tagasisideküsitlustesse hinnang õppejõu keelekasutusele; arvestada eestikeelse õppekirjanduse koostamist tingimusena akadeemiliste töötajate akrediteerimisel ja ametikohtadele valimisel; pakkuda erialaõppejõududele meetodilist tuge muu kui eesti emakeelega üliõpilaste õpetamiseks; luua tõhus tugi teadlaste, õppejõudude ja tugitöötajate nii eesti-, inglise- kui ka muukeelsete tekstide tõlkimiseks ja toimetamiseks.

Eesti keele arendamisega kõrghariduses on tihedalt seotud ka Eesti keelenõukogu poolt 29. aprillil 2013 korraldatud seminar **keelekorralduse**, sh terminoloogia ja nimekorralduse küsimustes. Keelenõukogu arvates oleks vaja suurendada avalikkuse tähelepanu ja toetust sellele tööle ning pakkuda lihtsaid ja kergesti kättesaadavaid vahendeid terminitööks. Üks võimalus on terminoloogiaarendus siduda vabatahtliku tööga üldkättesaadavate Vikipeedia-laadsete veebikeskkondade arendamisel. Oluliselt tuleks ka suurendada sõnaraamatute, keelekäsiraamatute ja keelenõu kättesaadavust interneti vahendusel. Selleks tuleb kindlasti toetada loomisel oleva e-keelenõu keskonna arendamist, mis ühendaks paljusid sõnaraamatuid, sh õigekeelsus- ja seletussõnaraamatut, ja keelenõu allikaid ning millele oleks kerge ligipääs niihästi veebiotsingu kui ka sotsiaalmeedia kaudu. Terminiloome on ka teistes Euroopa riikides toetatud ja koordineeritud, kohati kindlasti jõudsamaltki kui Eestis. Hea näide on Soome terminipanga arendus – üldriiklik aktsioon, mis hõlmab palju vabatahtlikku abiväge – omamoodi paralleel Eesti Teeme ära kampaaniale. Muide, soomlased panevad oma termini-panka vaseid ka mõnes olulises võõrkeeles. Inglise keele kõrval on selleks eesti keel.

Eesti keele staatus ja kasutamine Euroopa Liidu institutsioonide igapäevatoos oli tähelepanu keskpunktis 26. septembril 2014 toimunud seminaril „Eesti keel Euroopa koridorides“. Seminar korraldati koostöös Euroopa Komisjoni esindusega Eestis. Ettekanded ja paneeldiskussioon **käsitlesid eesti keele staatust ja tõlkimise probleeme Euroopa Liidu institutsioonide igapäevases töös**. Nimetatud teema on omakorda tihedalt seotud keelekorraldusega laiemas ja terminiloomega kitsamas tähenduses. Seminari ettekannete põhjal esitas keelenõukogu Haridus- ja Teadusministeeriumile ja Riigikantseleile soovitusel eesti keele staatuse tagamiseks Euroopa Liidu ametliku keelena. Soovitusel jagunesid kahte suurde valdkonda: konkreetset ettepanekud seonduvalt terminitööga ja haridusega.

Terminoloogiatöö valdkonnas soovitab keelenõukogu:

- 1) luua terminikomisjonid valdkondades, kus seda seni tehtud ei ole, nt infotehnoloogia ja meditsiini valdkonnas;
- 2) Euroopa Liidu õigusaktide tõlkimise käigus tekkivate küsimuste konsulteerimisse senisest enam kaasata avalik-õiguslikke ülikoole;
- 3) tagada vähemalt ühe riikliku eksperdi saatmine Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke osakonda igal aastal;
- 4) Jätkata Euroopa Liidu institutsioonide tõlketeenistuste terminoloogiakoostööd Eesti ministeeriumide spetsialistide ning Eesti Keele Instituudi terminoloogide ja keelehooldajatega;
- 5) Eestile olulistes Euroopa Liidu õigusaktides kasutatava terminoloogia täpsustamine muuta menetluseelseks, süvendades ministeeriumide koostööd õigusaktide tõlkijatega;
- 6) algatada Euroopa Liidu tasemel tegevusi väikese kasutajaskonnaga keelte terminoloogia arendamiseks.

Haridusega seotud soovitusel:

- 7) tähtsustada senisest enam nii emakeele kui ka võõrkeelte õppimist haridussüsteemis, see suurendab noorte konkurentsivõimet ja annab paremad võimalused tööjõuturul.

- 8) kõrgkooli õppekavades eesti keeles kirjutamise oskust arendavate kursuste pakkumine;
- 9) Professionaalsete tõlkijate ettevalmistamise tõhustamiseks viia Eesti ülikoolide tõlkemagistrikavad vastavusse *European Master in Translation* ühtlustatud nõuete ja standarditega. Soovitame Tartu Ülikoolil ja Tallinna Ülikoolil luua tõlkemagistriõppeks ühisõppekava, et ühendada mõlema ülikooli tõlkide koolitamise kompetents.

Keelenõukogu üks soovitus on aga kindlasti seotud suhtumisega eesti keelde ja vaatab ka etteulatuvalt aastasse 2018, mil Eesti asub täitma EL eesistujamaa kohustusi:

Soovitame kasutada Eesti riigiametnikel kõiki Euroopa Liidu õigusega tagatud võimalusi eesti keele kasutamiseks nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses Euroopa Liidu institutsioonidega.

27. novembril 2014 toimus Tartus seminar „**Demograafia ja eesti keel. Eesti keel rändeveskis: oht või väljakutse?**“. Seminar korraldati koostöös Tartu ja Tallinna ülikoolide demograafidega ja selle huvikeskmes oli eestlaste jätkuv väljaränne ning väljarändajate seotus oma emakeele ja rahvusliku identiteediga uuel asukohamaal. Seminari eesmärk oli analüüsida ja määratleda, mida oleks vaja ette võtta eesti keele kestmiseks väliseesti kogukondades, eesti keele välisõppe korralduses ning omakeelse suhtlusvõrgustiku tihendamises.

Tuginedes seminaril peetud ettekannetele ja sellele järgnenud arutelule, sõnastas Eesti keelenõukogu Vabariigi Valitsusele järgmised soovitused.

1. Väljarände ohjamise huvides toetada igati väljarände muutumist ringrändeks või pendelrändeks, et eestlastel oleks diasporaa kogukondadest lihtsam Eestisse tagasi pöörduda. Lihtsama tagasipöördumisega on seotud ka kõrghariduse meetme soovitus pakkuda eesti taustaga üliõpilastele tugiõpetust eestikeelsetel õppekavadel õppimiseks. Lihtsama tagasipöördumise huvides võiks motiveerida üldhariduskooli hoidma sidet oma välismaale suundunud õpilastega. Praegune koolide pearahasüsteem seda ju ei erguta. Laps läks, läks ka raha ja pole enam kellegi asi siin Eestis, mis sellest lapsest edasi saab.
2. Eestluse säilitamiseks välismaal peaks riik leidma eesti diasporaas paiknevaile koolidele, seltsidele ja ringidele oluliselt rohkem vahendeid, et aidata väliseestlaste teisel

ja kolmandal põlvkonnal hoida ja arendada oma eesti identiteeti. Suur tähtsus on eesti keele õpet ja eesti identiteeti edendavate riiklike programmide ja institutsioonide (rahvuskaaslaste programm, Eesti Instituut) jätkuval süstemaatilisel toetamisel. Eesti keele välisõppe tõhustamiseks võiks koostöös Archimedesega kaasata lühemaajalisi koolitajaid ja praktikante ning laiendada ka e-õppe võimalusi. Eeskujuks võiks siin olla Soome, kus juba aastakümneid tagasi loodi süsteem, võimaldamaks lastel soome põhikoolis kõiki kursusi läbida ka kaugõppes. E-Eestile oleks see paras väljakutse.

Rändeteemat käsitleti seminaril ka hetkel väga aktuaalseks muutunud sisserände võtmes. Keelenõukogu on seisukohal, et juurdetulevad muulased tuleks lõimida ühiskonda võimalikult varakult ja positiivses võtmes. Korraldades Eestis keele ja meele laagreid väliseesti lastele, sobiks sinna kaasata ka Eesti muulaslasi, lõimimaks neid Eesti kultuuriellu. Et märgatav osa Eestisse sisserännanuid ei ilmuta eelistust eesti keele kasuks, tuleks otsustavalt käsile võtta Eesti ühiskonna konsolideerimine eesti keele kui riigikeele abil, tuues venekeelsed kogukonnad nende omapäiolekust eesti keele-, kultuuri- ning infovälja.

Eesti keele arengukavas on iga meede varustatud konkreetsete ettepanekutega konkreetsetele adressaatidele. On ka Üksikmeetmete piire ületavad ettepanekuid Vabariigi Valitsusele. Kõik need ettepanekud lähtuvad probleemidest ja seisakutest, mis vahearuande autorite meelest on kujunenud tunnetatavaks eesteks keelevaldkonnas.

1. Algatada keele- ja kultuurikontaktide uurimise ja arendamise riiklik programm.
2. Tagada eesti keele sugulaskeelte alaste uurimis- ja arendustegevuste järjepidevus, algatada selleks uuesti soome-ugri keelte riiklik programm.
3. Luua uute eestikeelsete üldhariduskooli õppematerjalide koostamiseks programm, mis võimaldaks õpetajatel taotleda õppetöövaba poolaastat, et anda aine parimatele asjatundjatele võimalus oma teadmised ja kogemused vormistada õpikuteks jm õppevahenditeks.
4. Leida vahendeid eesti keele õpetajaks õppimise motivatsiooni suurendamiseks.
5. Laiendada rahvuskaaslaste programmi, et toetada välismaal elavate eesti laste ja noorte hoidmist eesti haridus-, keele- ja kultuuriruumis ning tagasi pöörduvate eestlaste lõimimist Eesti ühiskonda.

6. Viia asutustele eesti keele arengukavas 2011–2017 pandud püsistegevustega seotud tehnoloogiliste lahenduste, nt sõnastiku-, termini- ja tõlkekeskkondade arendamine, haldamine ja hooldamine püsirahastuse alla.

7. Uurida osalise eestikeelse õppega muukeelse üldharidus- ja kutsekooli lõpetajate toimetulekut eesti keeles nii järgmisel haridusastmel kui ka tööelus ning õpetajate ja koolijuhtide pädevust ja hoiakuid.

8. Asendada riigieksamite puhul senine ühepunktine sooritustlavi 20 punktiga, kuna eksami lugemine sooritatuks vaid ühe punktiga ei motiveeri õppureid eesti keelt ega ka teisi eksamiaineid õppima.

9. Rakendada keeletehnoloogia saavutusi eesmärgipäraselt avalikus halduses, keeleõppes ja haridusvaldkonnas laiemalt.

10. Tellida eesti keele arengukava 2011–2017 tulemuste väljaselgitamiseks ja mõju hindamiseks uuring, mille viiksid läbi Haridus- ja Teadusministeeriumist ja Eesti keelenõukogust väljaspool olevad sõltumatud eksperdid.

11. Alustada keelevaldkonna uue arengukava väljatöötamist, mille keskmes on eesti keel. Arengukava peaks vaatlema ka võõrkeelte alaseid strateegilisi eesmärke ja arendamist vajavaid tegevussuundi.

Keelefoorumi põhiküsimuse juurde tagasi tülles - Kelle asi on ikkagi eesti keel? Otsime täna vastust sellele küsimusele nii ettekannetes kui ka vestlusingis, mille pealkiri peaks andma ka vihje, kuidas vastata – Eesti keel on Eesti asi. Aga Eesti – see oleme ju meie kõik: riik, ühiskond, inimesed. Ja meil kõigil on oma töö ja vastutus, et eesti keel oleks tõesti Eesti asi.